

Nyomozás eltűnt könyvek után Nyitrán 1758-ban. A magyar könyvtártörténeti szakirodalomban eddig ismeretlen dokumentumfajta került elő a Nyitra megyei levéltárból. A vallatás során a kérdésekre adott válaszokból kirajzolódó történet arra is rávilágít, hogy a könyv birtoklása és az olvasás a megyei nemesség vezetőinek körében a XVIII. század közepére már természetesnek mondható. A per során nem fordult elő, hogy a könyvek eltűnésének körülményeit csak azért vizsgálták volna, mert a könyv maga meghatározott anyagi értéket képviselt.

Anno 1755. die 23. mensis Octobris in superiori civitate Nitriae inclyti Comitatus nominis ejusdem adjacentis, erga gratiosum excellentissimi ac illustrissimi domini domini comitis regni Hungariae palatini pro parte et ad instantiam spectabilis dominae Eva Beliczay, domini condam Nicolai Jeszenszky relictæ viduæ, qua pro licitu suarum ex eodem domino et marito suo susceptarum naturalis tutricis et curatricis emanatum praeceptorio compulsorium mandatum. Nos infrascripti Adamus Diósy judlium et Josephus Bacskadi jurassor ejusdem Inclyti Comitatus Nitriensis, erga subnexa De eo utri puncta sequentes exegimus testium fassiones.

De eo utrum?

- 1mo Tudgya é látta é a'vagy hallottaé a'Tanu? megh boldogult Baró Jeszenszky Antal uram ideiben keze alatt lévő bibliothecából kinek, minémeő könyveket, és hányat adott volt légyen kölcsön?
- 2do Tudgya é látta é a'vagy hallotta é, már halála után titulalt Jeszenszky Antal méltóságos Eözvegye ideiben azon bibliothecából, és könyvekből, kik, hány könyvet és minémőt vettenek légyen, vallya megh hiti' szerént.
- 3tio Tudgya é a'tanu mi otta baro Jeszenszky Antal uram Eözvegyével megh alkuttanak successorok, azotta is az könyvekből kik, hány és minémő könyveket válogattak ki és most is magoknál tartják, akár Vassardrúl¹ akár más mely helyüt is azon könyvekhez juthatván, azt vallya megh hiti után kit tudna e dologban tanúnak lenni.

Primus testis spectabilis ac perillustris dominus Josephus Majthényi de Kesselökeő annorum circiter 34. Sub eo quo obstrictus est Inclyto Comitatu Nitriensi quæ Tabulæ Judiciariæ assessor juramenta ad praeinserta De eo utri puncta fassus est. Fatens Ur azt jól tudgya, hogy minek utánna boldogult méltóságos Baró Jeszenszky Antal uram Eözvegyével a' successorok megh alkuttak volna, bibliothecában tanáltatott könyvek Jeszenszky István uram veiéhez, Kubinszky Ferencz Uramhoz Eleskére² hozzatattak, mellyeknek javát most nevezett Kubinszky Ferencz uram (a'mint fatens ur elöt maga mondotta) kiválogatván, a'többit Jeszenszky István uramhoz Nittra Vichapra³ küldötte, ot az pajtában le rakva lévén, maga fatens ur is némellyeket azon könyvekből el vitt, mellyeket, amidőn requires aszany-nak tetszeni fogh, kész visza téréteni. Sőt azt is vallya, hogy Bartakovics Pál uramnál is némely része tanáltatik azon könyvekből, mivel magátúl eő része tanáltatik azon könyvekből, mivel magátúl eő kegyelmétül azt hallotta fatens ur.

Secundus testis perillustris ac generosus dominus Franciscus Kubinszky annorum circiter 30 deposito praevio corporali juramento ad praeinserta puncta examinatus fassus est. Fatens uram azt ugyan nem tudgya hány, és minémő könyveket Istenben boldogult méltóságos Baró Jeszenszky Antal uram kezénél lévő bibliothec-

¹ Alsó-Felső Vásárd, Dolné-, Horné Trhovište, Szlovákia.

² Eleske. Alekšince, Szlovákia.

³ Nyitra Vicsap. Výchapy-Opatovce, Szlovákia.

caiból⁴ valakinek⁵ kölcsön vagy másképp adott volna, hallotta mindazon által azt, hogy az özvegye mostani Plungethné Aszony, maga Eözvegységében azon könyveknek nagyobb részét ell ajándékozta.⁶ de kiknek azt bizonyosan nem valhatta. Mellyek penigh elmarattak, és Jeszenszky István urnak ugy mint directus successornak Vásárdi Transactionak értelmé szerént resignáltattak, azokat ugyan Jeszenszky István uram parancsolatlyából fatens uram magához⁷ Eleskére hozatatta, s az után⁸ Nittra Vichápra elküldötte, mely könyveket, hogy⁹ onnan Requirens Aszonynak édes fia¹⁰ elvitte, fatens uram hallotta.

Tertius testis nibilis Stephanus Dióssy annorum circiter 23 sub eo quo Inclyto Comitatu Nittirensi qua jurassore obstrictus esset juramento, ad praeserta puncta[!] De eo utra puncta ad 1mum quidem nihil, ad 2dum vero et 3tium fatetur. Fatens még elmult 1756dik Esztendeőnek elein, Kubinszky Ferencz uramhoz patvariára jövén, akkori compatvaristájatul Nagy János uramtúl sok izben hallotta, hogy minek utánna boldogult Baró Jeszenszky Antal Uram Eözvegyével a' successorok megh alkuttak volna, Vassardi Bibliothecából sok rendbéli könyveket, üdősbik Bossányi László, Bartakovics Pál, és Kubinszky Ferencz Uraimék el vittek¹¹ légyen, azon kívül penigh fatens vallyá azt is, hogy midőn tavali esztendőben¹² Kubinszky Ferenc uramnál lévő könyvek Galgóczrul¹³ Eleskei Házában által hozatattak volna, akkoron fatens egészen a könyveket mind Galgóczon mind penigh Eleskén föl számlálván, száz tizen hat darab tanáltallott, és mind azokat Eleskei uj Épületnek első szobájában le rakta, több, s nevezet szerént Könyveknek számát volt Compatvaristája Nagy János uram mivel mind alkunak¹⁴ alkalmatosságával, mind penigh Könyveknek el hordásán jelen volt, bizonyossaban és világossaban tudhatta.

Super qua modo praevio per nos peracta inquisitione, elicitis antelatarum testium juratis fassionibus, hasce praetitulata Dominae Requirenti futura jurium suarum pro cautela necessarias extradeditus literas nostras testimoniales. Actum anno, die, locorum quibus supra.

[Az irat külzetén egykorú kéztől:] Inquisitio Eva Beliczay Nicolai Jeszenszky viduae. 1758¹⁵

BESSENYEI JÓZSEF

⁴ Áthúzza: eő Nagysága Eözvegye maga Eözvegységében

⁵ Áthúzza: adott volna

⁶ Áthúzza: mellyek peni

⁷ Áthúzza: ell

⁸ Áthúzza: penigh

⁹ Áthúzza: az után

¹⁰ Áthúzza: Vichápról

¹¹ Áthúzza: volna

¹² Áthúzza: Galgóczrul Eleskére

¹³ Galgóc. Hlohovec, Szlovákia.

¹⁴ Áthúzza: osztálnak

¹⁵ Nyitrai területi Levéltár, Vágsellyei Fiók, Vágsellye. Nyitra vármegye Levéltára (Nitrianská župa) Acta Inquisitionalia (Vyšetrovacie Spisy) B Fasc. VI. N. 395. 1499. sz. doboz